

TÜRK BARINMA MEKÂNLARINDA OCAK KAVRAMININ KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Serkan SİPAHİ

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, serkansipahi@atauni.edu.tr, ORCID:0000-0002-5684-8671

İrem Cansu YALÇIN

Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, iremcasu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7480-0156

Cengiz TAVŞAN

Doç.Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, ctavsan@ktu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5796-6859

Sipahi, Serkan; İrem Cansu Yalçın ve Cengiz Tavşan. "Türk Barınma Mekânlarında Ocak Kavramının Kültürel Sürdürülebilirliği". idil, 88 (2021 Aralık): s. 1781–1794. doi: 10.7816/idil-10-88-06

ÖZ

Mağaradan günümüz konutuna kadar, her mekânda barınma ihtiyacının yanında beslenme de bir diğer önemli ihtiyaç olmuştur. Beslenme ihtiyacı karşılanırken ateşin keşfi ve pişirme eyleminin ortaya çıkmasıyla ocak kavramı oluşmuştur. Barınma mekânlarında farklı şekillerde varlığını sürdüren ocak; Türk kültüründe de zaman içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Günümüzde varlığını farklı isimlerle ve mekânlarda hala devam ettirebilen ocak kavramının kültürel sürdürülebilirliği ise tartışma konusudur. Çalışmanın amacı ocak kavramının mekânsal ve yapısal olarak geçirmiş olduğu değişimler ve kültürel sürdürülebilirliğinin irdelenmesidir. Bu kapsamda ocak kavramının dört farklı dönemdeki kullanımına ilişkin literatür taraması yapılarak mekân içerisindeki konumu irdelenmiştir. Bununla beraber ocak kavramının kültürel sürdürülebilirliğine ilişkin değerlendirmesini yapabilmek amacıyla üç (X, Y ve Z kuşağı) farklı kuşaktaki yaş grupları ile online ve yüz yüze anket yapılmıştır. Anket formu likert tipi ölçekte hazırlanmış, anket sonucundaki veriler SPSS 23.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken frekans, yüzdelik dağılım ve aritmetik ortalama kullanılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda, ocak kavramının Türk barınma mekânlarındaki değişimi ortaya konulmaya çalışılarak, ocağın kültürel sürdürülebilirliği ile ilgili çıkarımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ocak, konut, kültürel sürdürülebilirlik, geleneksel Türk evi

Makale Bilgisi:

Geliş: 26 Eylül 2021

Düzeltilme: 19 Ekim 2021

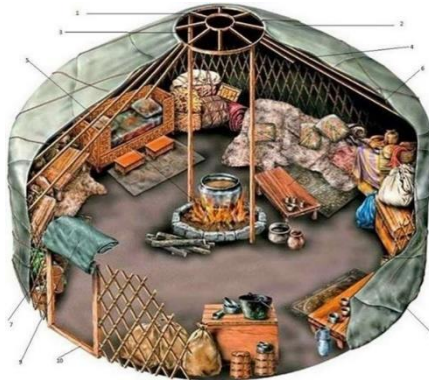
Kabul: 2 Kasım 2021

Giriş

Beslenme ve barınma gereksinimi insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için önemlidir. Barınma gereksinimini karşılamak amacıyla ilk olarak mağaralardan yararlanılmış; üretkenliğin ve yapıcılığın artmasıyla konutlar ve açık mekânlar oluşturulmaya başlanmıştır (Bozkurt vd. 2013: 70). Beslenme ihtiyacını karşılamak için ateşin keşfi ile pişirme eylemi ortaya çıkmıştır. Ateş (ocak), en basit tabirle tek hücreden oluşan barınaktan en karmaşık konuta kadar konut için önemli olmuştur (Özyılmaz vd. 2014: 139). Ocak, çağlar boyunca merkezi konumunu korumuş ve evin en önemli elemanlarından biri olmuştur (Ulular, 2006: 12). İlk bakıldığında ısınma ve pişirme amaçlı kullanıldığı düşünülen ocak, Türk toplumunda bireyler için bundan daha fazlasını ifade etmektedir (Çandarlı Şahin, 2016: 36). Ateş (ocak) yuvanın ve oradaki yaşamın sürekliliğinin simgesi (Çoruhlu 2006: 52, Özyılmaz vd. 2014: 139 den) olarak, Türklerde kutsal sayılmaktadır ve sönmemesi gerekmektedir (Köse, 2005: 182). Ailenin temel sembolü olarak kabul edilen (Özyılmaz vd. 2014: 139) ocağın sönmesi, ailenin bitmesi ve uğursuzluk olarak düşünüldüğünden devamlı yanması ve canlı tutulması gerekmektedir (Çandarlı Şahin, 2016: 36). Ocak, hep birlikte yemek yenilmesi ve pişen yemeğin paylaşılması şeklindeki kültürlerin devamlılığını da sağlamıştır (Özyılmaz vd. 2014: 139).

Bilinen en eski plan tipi olan ve MÖ 3000’li yıllarda Erken Tunç Çağı’nda Ege’de ortaya çıkan Megaron tipi konut, dikdörtgen bir konut modeline sahip olup tam orta merkezinde bir ocak bulunmaktadır. Başlangıçta sütunsuz yapılan megaronlara zamanla sütun eklenmiştir (Topçu, 2015: 10). Megaronda yaşama mekânı ile pişirme tek bir hacimdir (Oğuzoğlu, 2019: 18). Megaron planının en fazla sayıdaki örneği, otuzdan fazla yapının taş temellerinin ortaya çıkarıldığı Karataş’taki Erken Tunç Çağı köyünde (Troya I-II dönemi) bulunmuştur (Mellink, 1974: 352, Warner, 1979: 137 den). Bu megaronların hepsi bağımsız ve çeşitlidir. Her birinde bir veya iki oda ve bir ön veranda bulunur (Warner, 1979: 137).

Türkler, Orta Asya’da yaşadığı dönemde göçebe bir hayat sürmüş; Anadolu’ya geldikten sonra yerleşik düzene geçmeye başlamıştır (Topçu, 2015: 10). Göçebelik döneminde yaşama birimleri çadırlar olmuştur (Göğebakan, 2015: 45). Türk mimarisinin ilk gelişmiş örneklerini oluşturan kurganlar ve çadırlar, Hunların (M.Ö. 220-M.S. 216) sanatında görülmektedir (Deveci, 2012: 112). Yerleşim olarak bakıldığında neredeyse bütün çadırlar birbirine benzemektedir (Çandarlı Şahin, 2016: 31). Çadırın işlevi yaşam içindeki bütün ihtiyaçları gidermeye yöneliktir (Baş vd. 2019: 60). Asya’daki çadırların ortasında “ateş yeri” veya “koruluk” denilen ocak bulunmaktadır (Resim 1). Ocak hem yemek pişirmek hem de ısınmak amacıyla çok işlevli olarak kullanılmaktadır (Göğebakan, 2015: 46).

Görsel 1. Orta Asya Göçebe Çadırı (Url-1, 26.09.2021)

Türklerin 11. yüzyılın sonundan itibaren büyük kitleler şeklinde Anadolu’ya göç ettiği bilinmektedir (Arslan vd. 2015: 186). Türkler, Anadolu’ya yerleşmeden önce kurulu düzene sahip olmayıp; göçebe bir hayat sürmüşlerdir. Anadolu’ya yerleştikten sonra düzenli yerleşik hayat yaşamaya başlamışlardır (Oğuzoğlu, 2019: 18). Yerleşik düzene geçen göçebe Türklerinin ilk evlerinin, tek katlı ve tek odalı sofasız ev tipinde olduğu düşünülmektedir (Eldem, 1954: 24-25). Eldem’in yapmış olduğu tanımda Türk evi, eski Osmanlı Devletinin işgal ettiği sınırlar içerisindeki, eski ifadeyle Rumeli ve Anadolu bölgelerinde yerleşmiş, gelişmiş ve 500 sene kadar tutunarak kendi özellikleriyle oluşmuş bir ev tipidir (Eldem, 1954: 11).

Türk evinde dikkat çeken avlu mekânı; bazen tek bir evin bazen birinci dereceden akrabaların evlerinin ortak kullanım alanıdır (Köse, 2005: 178). Avluda ocak ögesi görülebilmektedir.

Türk evi plan ve iç yerleşimi bakımından göçebe çadırı ile aynıdır (Köse, 2005: 170). Pişirme ve ısınma amacıyla yapılan ocaklar (Dişli vd. 2019: 410), evlerin mutfak olarak kullanılan tandirlerinde, sofalarında ve odalarında bulunmaktadır (Önal, 2015). Çadırın ortasındaki ocak kenara çekilerek duvara gömülmüştür, oda kapısının bir kenarı bulaşıklık-mutfak fonksiyonuna göre düzenlenmiş, ancak tek hücre dokusu korunmuştur (Köse, 2005: 178). Türk evinden odada çıkıntı yapan tek yapı ögesi ocaktır. Bazen kalın duvarlar içinde kalacak şekilde yapılmıştır ve ocak çıkıntısı azaltılmıştır (Ulular, 2006: 126-127). Odanın ısıtılması ve gerektiğinde yemek pişirilmesi için tuğladan yapılan ocaklar, yarım daire şeklinde olup üzerinde dumanı çekmek amacıyla külâh bulunur. Bu külâh "ocak yaşmağı" ve "davlumbaz" olarak da adlandırılır. Zengin evlerde ve başodalarda ocak, işlevselliğin yanında estetik amaç da gütmektedir. (Bozkurt, 2013: 48). Geleneksel Türk ailesi genellikle açık mekânı tercih etmektedir ve mümkün oldukça içeri girmezler. Kısa süreli misafirler avluda ağırlanır, yemek avludaki açık ocakta ya da fırında pişirilir, kışlık yiyecekler de avluda hazırlanır ve kurutulur (Köse, 2007: 17). Pişirme amaçlı ocaklarda tencerelerin ateşi söndürmemesi için kaideler veya sacayağı kullanılmıştır (Ulular, 2006: 126-127) (Resim 2). Selçuklular döneminde yerleşik hayata geçiş tamamlanmıştır ve evlerde mutfak ayrı bir mekândır (Ögel, 1978, Oğuzoğlu, 2019: 16 dan). Mutfak genellikle avluda ayrı bir mekân olarak ya da zemin katta biçimlenebilmektedir (Göğebakan, 2015: 51). 18. yüzyılda Anadolu'da mutfaklar yoğunlukla evin dışında bulunmaktadır (Oğuzoğlu, 2019: 18).

Görsel 2. Geleneksel Türk Evinde ocak kullanımı (Özyılmaz vd. 2014: 144).

Görsel 3. Geleneksel Türk Evinde mutfakta ocak yeri (Ş. Öztürk-1999, Öztürk, 2020: 310 den).

19. yüzyılda ocak yerine "maltız" denilen kömür ocakları kullanılmaya başlanmıştır (Ulular, 2006: 16). Maltız, 19. yüzyılda gelişen daha çok yemek pişirmek amacıyla kullanılan içi tuğla döşeli, taşınabilir kömürlü ocak olarak tanımlanmaktadır (Ulular, 2006: 16; Odabaşı, 2000: 163, Dişli vd. 2019: 409 den). 19. yüzyıl sonrasında Anadolu'da ocak yerine "Peç" adı verilen soba kullanılmaya başlanmıştır (Bozkurt, 2013: 48). Bunun yanında mutfaklardaki ocaklar da aynı şekilde yerlerini fırınlara ya da küçük kuzinelere bırakmıştır (Baş vd. 2019: 64). Kuzine ve soba kullanımının başlamasıyla odalardaki ve hatta mutfaktaki ocakların kullanımı sona ermiştir (Güçhan vd. 2016: 181) (Resim 4 ve 5).

Görsel 4. Odada soba örneği (Demirarslan, 2011: 79)

Görsel 5. Mutfakta kuzine örneği (Bayram, 2014: 78)

Kuzine sobaları, 19. yüzyıldaki teknolojik sayılabilecek değişimlerle sıvı gaz ocakları, elektrikli ocaklar ve fırınlar (Resim 6) izlemiştir (Karpuz ve Karpuz, 2003: 392, Nahya, 2012: 12 dan). Temel ihtiyaç olan yemek pişirme ve yemek yeme işlevi göçebe kültüründen itibaren geleneksel olarak evin dışındadır (Köse, 2007: 20). 20. yüzyıl ortalarına kadar, yangın, mahremiyet ve havalandırma gibi sebeplerle, mutfak evin dışında çözülmüştür (Ulular, 2006: 140). Günümüzde mutfak çoğunlukla evin içine taşınmış olmasına rağmen kimi zaman günümüz kırsal mimaride yemek pişirme ve yemek yeme işlevleri için avlu tercih edilmektedir (Köse, 2007: 20).

Görsel 6. Apartman konutlarında ocak kullanımı (Url-2, 26.09.2021)

Günümüzde yapılan bazı konut iç mekânlarında daha çok görsel ve estetik amaçlı yine ocaktan esinlenildiği düşünülebilecek şömine uygulamaları yapılabilmektedir. Aynı zamanda özellikle yaşama mekânlarında modern konut anlayışında elektronik şöminelerin de uygulanabildiği görülmektedir (Resim 7 ve 8).

Görsel 7. Şömine uygulama örneği (Url-3, 26.09.2021)

Görsel 8. Elektrikli şömine uygulama örneği (Url-4, 26.09.2021)

Sürdürülebilirlik kavramı, toplumların gelecek yüzyıllarda var olabilmeleri için anahtar kelime olarak küresel ve yerel ölçekte kabul görmüştür. Sürdürülebilirlik; yapıların birbirleriyle etkileşim halinde, birbirlerini tamamlar ve tanımlar nitelikte olan ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla tanımlanması gerektiğini savunmaktadır. Ekolojik sürdürülebilirlik, kaynakların ve ekosistemin korunmasına; ekonomik sürdürülebilirlik, kaynakların uzun süre kullanılabilirliğine ve maliyetinin düşük olabilmesine; sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik, insan sağlığını, konforunu sağlayan ve sosyal, kültürel değerlerin korunmasına yönelik stratejileri kurgulayan ilkeler olarak ifade edilebilir (Dikmen ve Toruk, 2017: 12). TDK'ya göre kültür kavramı, tarihsel ve toplumsal gelişme sürecinde ortaya koyulan maddi ve manevi değerlerle bu değerlerin oluşturulmasında ve gelecek nesillere iletilmesinde kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine olan egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümü olarak tanımlanmaktadır (Url-5, 2021). Kültürel sürdürülebilirlik ise kültürün gelecek nesillere aktarılacak istenen kısımlarının korunup geliştirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Tarihi kentsel bölgelerin doğal ve mimari yapısı ile günümüz örneklerini içeren kültürel varlıklar veya miras; yereldeki geleneksel yaşam, aile yaşamı, toplumsal yaşamın kültürel öğelerini oluşturan müzik, tiyatro, folklor, sinema, zanaat, tören, festival ve sportif etkinlik gibi birey ve toplumun kültürel üretimini içeren etkinlikler olarak gruplandırılabilir (Doğan, 2010: 20).

Literatür incelendiğinde ocak ögesi özelinde bir çalışmaya rastlanılmamış olup, içeriğinde ocak kavramının bulunduğu mevcut çalışmaların genellikle ocağın geleneksel Türk evindeki (Baş vd. 2019; Bozkurt, 2013; Demirarslan, 2011; Dişli vd. 2019); Orta Asya göçebe çadırındaki (Çandarlı Şahin, 2016) ve mutfaktaki (Özyılmaz vd. 2014) işlevi, konumu ve özellikleri ile ilgili bahsedildiği görülmektedir. Bu çalışmalara ek olarak Orta Asya göçebe çadırı ve geleneksel Türk evi arasındaki benzerlikleri (Köse, 2005); Türk ailesi için manevi değeri (Çandarlı Şahin, 2016; Özyılmaz vd. 2014; Köse, 2005) ile ilgili bahsedildiği ve mutfaktaki gelişimi (Nahya, 2012) üzerine de çalışmaların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Ocak ögesinin kültürel sürdürülebilirliği üzerine yapılmış bir çalışmaya henüz rastlanılmamıştır. Yapılan bu çalışma ile ocak kavramının farklı dönemlere ait Türk barınma yapılarındaki kültürel sürdürülebilirliğini değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Yöntem

Çalışma kapsamında ilk aşamada konuya ilişkin literatür taraması yapılarak kuramsal alt yapı oluşturulmuştur. "Ocak" kavramı ve barınma işlevini karşılayan yapılara ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Megaron tipi konut yapıları Anadolu'da eski döneme ait olması sebebiyle kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışma kapsamında Türklerin göçebe düzendeki çadır kültürü, yerleşik düzendeki geleneksel Türk evi, günümüz kırsal mimarisi ve apartman konut düzenindeki 4 farklı dönem için ocak kullanımı ele alınmıştır. 4 farklı dönemin barınma mekânlarındaki ocak kullanımı yapı kütleleri arasındaki konum, yapı içerisindeki konum ve mekân içerisindeki konum başlıkları üzerinden irdelenmiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında "ocak" ögesinin kültürel sürdürülebilirliği tartışılmıştır. Bu kapsamda verilerin toplanması için anket tekniği kullanılmıştır. Yüz yüze ve online olarak gerçekleştirilen anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin sorulardan; ikinci bölüm katılımcıların "ocak" ögesinin kültürel sürdürülebilirliğinin değerlendirmesine ilişkin sorulardan

oluşmaktadır. “Ocak” ögesinin değerlendirildiği ikinci bölümde her bir dönem için o dönemde kullanılan ocakların görselleri sunulmuştur. Orta Asya göçebe çadırını temsilen resim 1; geleneksel Türk evini temsilen resim 2; günümüz kırsal mimarisini temsilen resim 4 ve 5; apartman konutlarını temsilen resim 6 ve 8 görselleri kullanılmıştır. Görseller üzerinden dört farklı dönemdeki “ocak” ögesi için beşli likert ölçeği kullanılarak 12 farklı kültürel sürdürülebilirlik kriterlerine (Tu vd. 2019) ilişkin sorular yöneltilmiştir (Tablo 1). Beşli likert ölçeğiyle; (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum şeklinde anket düzenlenmiştir. Düzenlenen anket değerlendirilerek tartışma kısmına geçilmiştir. Ocak ögesinin kültürel sürdürülebilirliği yaş gruplarına göre farklılık gösterebileceği için X (1965-1979), Y (1980-1999) ve Z (2000 yılı ve sonrası) kuşakları sınıflandırması (Kyles, 2005: 54, Bulgan vd. 2016: 27 den) ile anket çalışması yapılmıştır.

Tablo 1. Çalışma kapsamında ele alınan kültürel sürdürülebilirlik kriterleri

Kaynaklar	Kriterler
(Shang, 2018: 39; Xing, 2014: 40; Wang, 2007: 41; Kuo, 2003: 42, Tu vd. 2019 dan)	1. Kültürel inanç ve ahlak unsuru olması 2. Eski şeyleri ima etmesi 3. Bir yere ait özel adet ya da diğer görsel unsur barındırması 4. Geleneksel kültürün ihtişamını hissettirmesi
(Qiang vd, 2018: 43; Wang, 2018: 44; Yu ve Yang, 2017: 45; Lu ve Ma, 2017: 46; Xiong, 2010: 47; Shih, 2006: 48, Tu vd. 2019 dan)	5. Şeklinin güzel hissettirmesi 6. Sembol değeri olması 7. Benzersiz bir yaratıcılığa sahip olması 8. Moda trendi olması
(Xiao ve Wang, 2019: 49; Ge vd. 2018: 50; Zhao, 2018: 51; Chen, 2017: 52; Zhang, 2016: 53; Jin ve Zhang, 2016: 54, Tu vd. 2019 dan)	9. Kültürel değerleri anımsatması 10. Bölgenin tarihini hissettirmesi 11. Kültürel eğitim ve öğretim unsuru olması 12. Tarihi bir olayı anımsatması

Çalışmada elde edilen veriler SPSS 23.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken frekans, yüzdelik dağılım ve aritmetik ortalama kullanılmıştır. Verilerin analizinde katılımcıların demografik bilgilerinin dağılımı frekans (f) ve yüzde (%) şeklinde gösterilmiştir. Çalışma kapsamında “ocak” ögesinin kültürel sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesinin yapıldığı örneklem grubunu oluşturan katılımcıların demografik bilgileri tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların demografik bilgileri

		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	31	68,9
	Erkek	14	31,1
Yaş Aralığı	X Kuşağı (1965-1979)	15	33,3
	Y Kuşağı (1980-1999)	15	33,3
	Z Kuşağı (2000 yılı ve sonrası)	15	33,3
Eğitim Durumu	Ortaokul	2	4,4
	Lise	24	53,3
	Üniversite	11	24,4
	Lisansüstü	8	17,8
Meslek	Memur	12	26,7
	İşçi	4	8,9
	Serbest meslek	4	8,9
	Öğrenci	23	51,1
	Çalışmıyor	2	4,4

Tablo 2’de de görüldüğü gibi örneklem grubu, 31’i kadın, 14’ü erkek olmak üzere 45 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı sınıflandırmasında her kuşaktan 15’er kişi olduğu görülmektedir. Eğitim durumlarına bakıldığında 2 kişinin ortaokul, 24 kişinin lise, 11 kişinin üniversite ve 8 kişinin

lisansüstü olduğu tespit edilmiştir. Meslek dağılımları ise 12 memur, 4 işçi, 4 serbest meslek, 23 öğrenci ve 2 çalışmıyor şeklinde çeşitlilik göstermektedir.

Bulgular

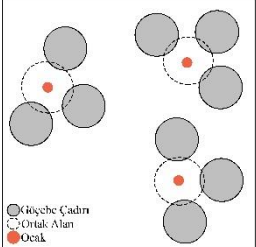
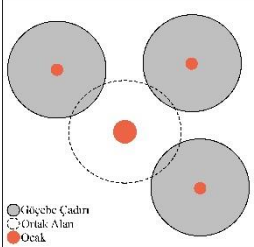
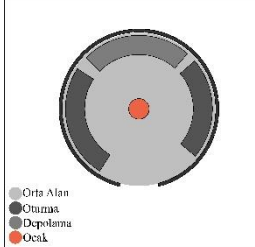
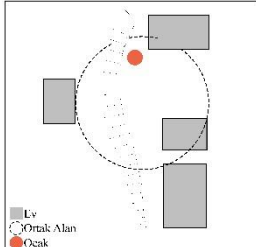
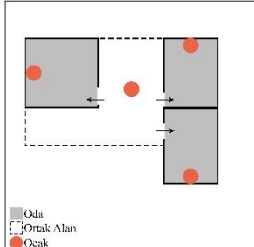
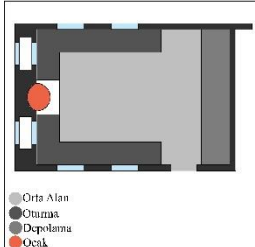
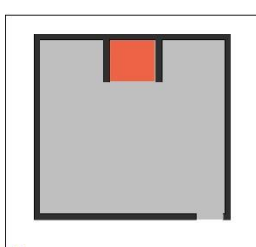
Çalışmanın ilk aşaması olan; ocak ögesinin geçmişten günümüze, Türklerin farklı barınma mekânlarındaki var oluşunun değişimi tablo 3’de görülmektedir. Ocak ögesi ateşin keşfiyle beraber her dönemde barınma mekânlarında varlığını sürdürmüştür. Ocağın yapı kütleleri arasındaki konumu incelendiğinde göçebe düzende her çadırın bir aileye hizmet ettiği durumda çadırların ortasında bulunan ocak ögesinin; aynı zamanda çadırların iç kısmında da bulunduğu gözlemlenebilir. Bununla birlikte çadırların arasındaki ocakların daha çok pişirme eylemi için; çadır içlerinde bulunanların ise daha çok ısınma amacıyla kullanıldığı bilinmektedir.

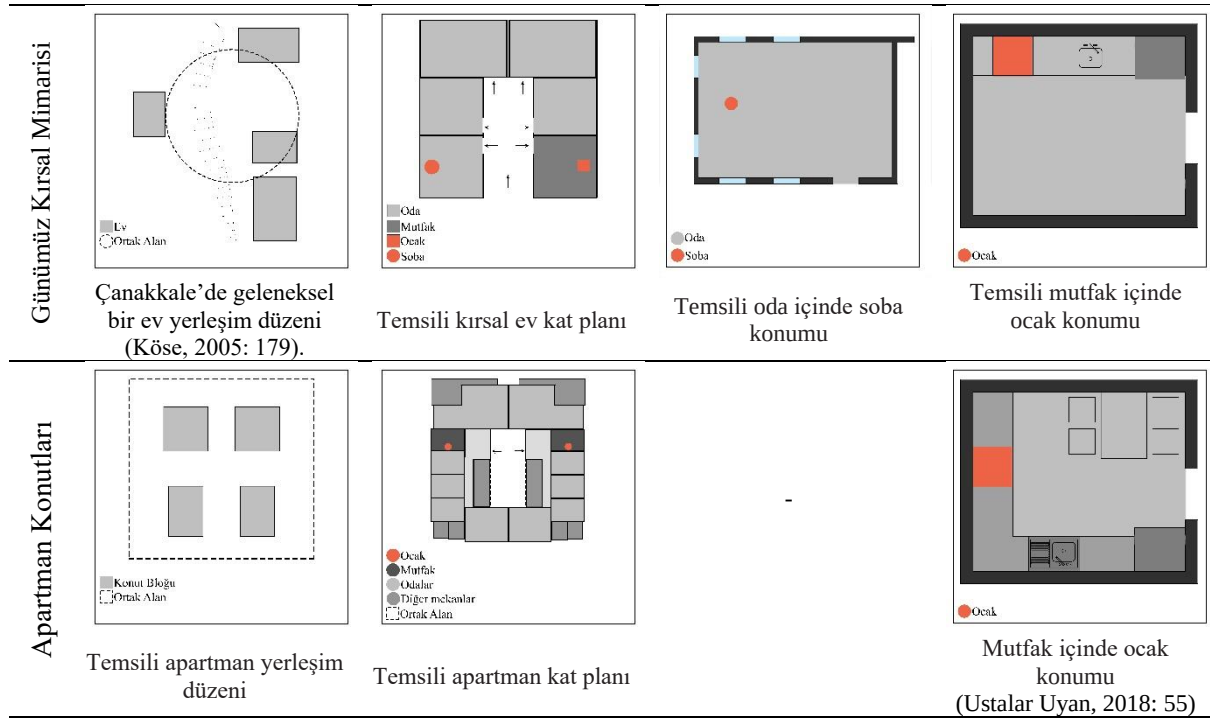
Geleneksel Türk evi düzeninde daha çok ortak avluda varlığını sürdüren ocak, farklı odalarda da bulunmaktaydı. Türk evlerinde özelleşen mutfak mekânlarında pişirme için kullanılan ocaklar ya da değişmeye başlayan adı ile şömine veya sobalar, mutfaklarda pişirme eylemi için kullanılan tandır ve ocaklara dönüşmüştür. Bununla birlikte geleneksel Türk evlerinde mutfakların evin ana mekânlarından ayrışması ile ocak ya da tandır, konutların arasında kendisine yer bulmuştur.

Ocaklar, apartman konutlarının dış mekânında görülmemektedir. Isınma amacı ile günümüzde hala köy yerleri ve düşük bütçeli konut yapılarında soba ya da kuzine olarak ısınma amacı ile karşımıza çıkarken üzerinde kimi zaman çay, kestane ve patates gibi bazı yiyecek ve içecekler yapılmakta; kimi zaman da kırsal alanlarda yemek pişirme eylemi de gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte yemek pişirme eyleminin yapıldığı mutfak alanlarında bu tip yerleşim yerlerinde sobadan ayrı modern ocakların da bulunduğu söylenebilir.

Günümüz şehirlerinde ise ocaklar, apartman konutlarında tamamen dönüşüm geçirerek elektrikli veya gazlı olarak mutfakta tezgâh üzerinde kullanılmaktadır. Bu tip ocakların dünyanın genelinde kullanılan ocaklardan herhangi bir farkının bulunmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 3. Ocak ögesinin Türk barınma mekânlarında zaman içindeki mekânsal değişimi

	Yapı Kütleleri Arasındaki Konum	Yapı İçerisindeki Konum	Oda İçerisindeki Konum	Mutfak İçerisindeki Konum
Orta Asya Göçebe Çadırı	 Temsili çadır yerleşim düzeni	 (Köse, 2005: 176 ve Küçükerman, 2007: 66)	 Çadır içinde ocak konumu (Küçükerman, 2007: 68)	-
Geleneksel Türk Evi	 Çanakkale’de geleneksel bir ev yerleşim düzeni (Köse, 2005: 179).	 Temsili Türk evi kat planı (Köse, 2005: 170, Küçükerman, 2007: 66)	 Oda içinde ocak konumu (Küçükerman, 2007: 68)	 Geleneksel mutfağında ocak konumu (Hacıbaloğlu, 1989 Ustalar Uyan, 2018: 19 dan).

Çalışmanın ikinci aşamasında yapılan anket çalışmasına ilişkin bulgular tablo 4’te görülmektedir. Tabloya göre kültürel sürdürülebilirlik konusunda yapılan anket sonuçlarına bakıldığında; katılımcılar tarafından ocakların Orta Asya göçebe çadırında kültürel inanç ve ahlak unsuru olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Bununla birlikte geleneksel Türk evinde ve günümüz kırsal mimaride azalarak devam ettiği; apartman konutlarında ise tamamen yok olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Kültürel sürdürülebilirlik kriterleri bağlamında farklı dönemlerdeki ocak değerlendirmeleri

	Orta Asya Göçebe Çadırı	Geleneksel Türk Evi	Günümüz Kırsal Mimarisi	Apartman Konutları
Kültürel inanç ve ahlak unsuru olması	4	3,67	3,13	2,4
Eski şeyleri ima etmesi	4,18	4,31	4,2	1,98
Bir yere ait özel adet ya da diğer görsel unsur barındırması	4,04	4,2	3,84	2,49
Geleneksel kültürün ihtişamını hissettirmesi	4,09	3,8	3,47	1,98
Şeklinin güzel hissettirmesi	3,96	3,78	3,4	4,11
Sembol değeri olması	4,18	4	3,73	2,6
Benzersiz bir yaratıcılığa sahip olması	3,02	3,02	2,96	3,07
Moda trendi olması	2,33	2,62	2,64	4,22
Kültürel değerleri anımsatması	4,56	4,33	3,98	2,22
Bölgenin tarihini hissettirmesi	4,47	4,31	3,76	2,11
Kültürel eğitim ve öğretim unsuru olması	3,67	3,47	3,44	2,18
Tarihi bir olayı anımsatması	2,38	3,69	3,27	1,87

Anket çalışması kapsamında yer alan eski şeyleri ima etme noktasında geleneksel Türk evine ait ocak görsellerinin, Orta Asya göçebe çadırları ve kırsal mimariye ait ocak görsellerine göre; anket katılımcılarında eski şeyleri daha fazla anımsattığı görülmektedir. Bununla birlikte Orta Asya göçebe çadırları ve kırsal mimariye ait ocak görselleri de anket katılımcılarına yaklaşık olarak aynı düzeyde eski şeyleri anımsatmıştır.

Apartman konutlarında bulunan ocakların ise anket katılımcılarına eski şeyleri anımsatmadığı söylenebilir.

Anket sonuçlarına bakıldığında, geleneksel Türk evlerinde bulunan ocak görselinin diğer barınma mekânlarında bulunan ocak görsellerine göre daha fazla özel adet ya da görsel unsur barındırdığı söylenebilir. Geleneksel Türk evlerini, özel adet ya da görsel unsur barındırma yönünden sırasıyla Orta Asya göçebe çadırları ve kırsal mimariye ait ocak görselleri takip etmektedir. Apartman konutlarında bulunan ocak yapılarının ise özel adet ya da görsel unsur barındırmadığı söylenebilir.

Geleneksel kültürün ihtişamını hissettirmesi kriterine bakıldığında özel adet ya da diğer görsel unsurları içermesine göre anket sonuçları farklı çıkmıştır. Orta Asya göçebe çadırları geleneksel kültürün ihtişamını en fazla hissettiren yapılar olarak bulunurken geleneksel Türk evi, ihtişam konusunda Orta Asya göçebe çadırlarının gerisinde kalmıştır. Kırsal mimariye ait görseller üçüncü sırayı alarak ihtişamın hissedildiği diğer yapılar olurken apartman konutlarına ait ocaklar geleneksel açıdan ihtişamlı bulunmamıştır.

Şeklinin güzel hissettirmesi bakımından apartman konutlarında kullanılan modern ocak yapısı ve mekânının anketteki diğer kriterlerden farklı olarak en fazla güzel hissettiren ocak yapısı olduğu görülmektedir. Orta Asya göçebe çadırları modern apartman konutlarını takip ederken geleneksel Türk evinde bulunan ocak yapısı üçüncü sırayı almakta; son sırada ise kırsal mimaride yer alan ocak yapısı gelmektedir.

Tüm ocak yapılarının sembol değeri olarak görüldüğü anket çalışmasında; sembol değeri en yüksek olan ocak yapısının Orta Asya göçebe çadırlarında olduğu; Orta Asya göçebe çadırlarını geleneksel Türk evleri, kırsal mimarideki ocak yapıları ve günümüz apartman konutlarındaki ocak yapılarının takip ettiği görülmektedir.

Benzersiz bir yaratıcılığa sahip olma yönünden yapıların tamamında ocakların bu yönde aynı düzeyde oldukları ve çok fazla yaratıcı bulunmadıkları söylenebilir.

Bölgenin tarihini hissettirmesi bakımından da Orta Asya göçebe çadırına ait ocak yapısı ilk sırada, geleneksel Türk evi ikinci kırsal mimariye ait ocak görseli üçüncü ve günümüz apartman konutlarında bulunan ocaklar son sırayı almaktadır. Apartman konutlarında bölgenin tarihi anket katılımcıları tarafından hissedilemezken diğer üç ocak yapısında bölgenin tarihi hissedilmektedir.

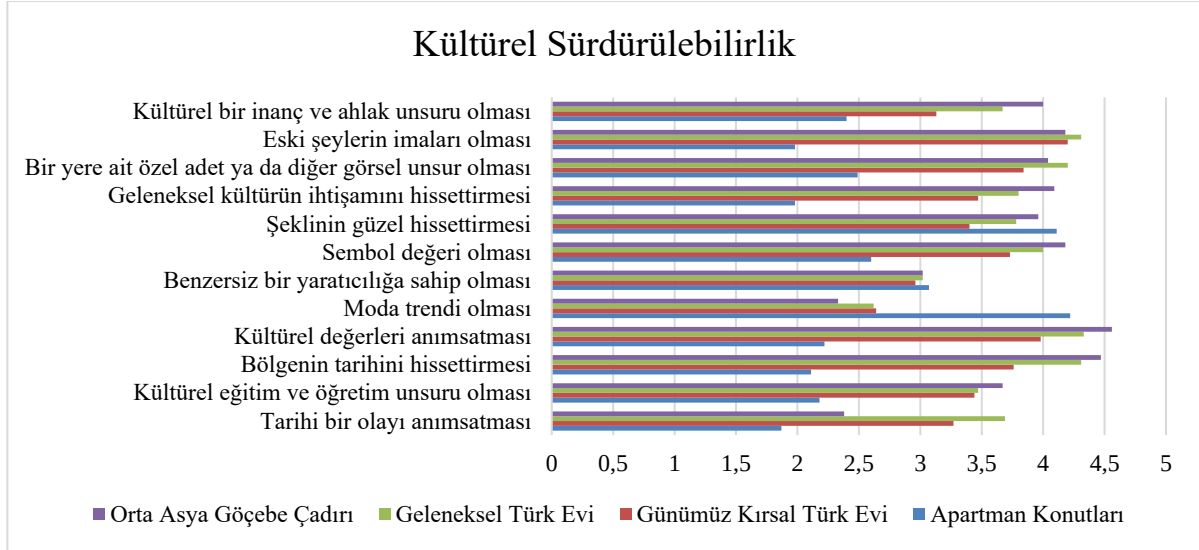
Orta Asya göçebe çadırları, kültürel değerleri anımsatması bakımından da ilk sırada yer almaktadır. Geleneksel Türk evi ikinci sırayı alırken kırsal mimariye ait örnek üçüncü sırayı almaktadır. İlk üç örnek kültürel değerleri anımsatırken son sırada yer alan apartman konutlarında bulunan ocak görseli kültürel değerleri anımsatmamaktadır.

Birbirine yakın düzeylerde sıralanan Orta Asya göçebe çadırı, geleneksel Türk evi ve kırsal mimariye ait ocak yapıları; anket katılımcıları tarafından kültürel eğitim ve öğretim unsuru olarak görülmektedir. Son sırayı alan apartman konutlarının ise kültürel eğitim ve öğretim unsuru olmadığı yapılan anket çalışması ile ortaya konulmuştur.

Geleneksel Türk evi tarihi bir olayı anımsatma yönünden diğer mekânlardaki ocak yapılarına göre ön plana çıkmıştır. Geleneksel Türk evlerini, kırsal mimariye ait ocak yapıları izlerken anket katılımcılarına göre bu ocaklar da tarihi bir olayı anımsatmaktadır. Bununla birlikte üçüncü sırayı alan Orta Asya göçebe çadırları ve apartman konutlarına ait ocak yapılarının anket katılımcılarına göre tarihi bir olayı anımsatmadığı görülmektedir.

Değerlendirme

Süreç içerisinde ocakların geçirdiği evrime bakıldığı zaman Türklerin konargöçer yaşam tarzından yerleşik yaşama geçişi ile birlikte uyunan yerden ayrı bir yerde yemek pişirme kültürünün devam ettirildiği; bununla birlikte tüm dünyada kabul gören günümüz konut anlayışı ile birlikte ocak kavramının kültürel sürdürülebilirliğinin sona ererek standartlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte eski Türk evleri ya da Orta Asya göçebe çadırlarında görülen ocaklar, bulundukları ortamlarla birlikte günümüz toplumunda bazı şeyleri anımsatmaktadır. Anımsattığı şeylerin ne kadar kültürel sürdürülebilirlik kavramı içerisinde değerlendirebileceği ise ayrı bir tartışma konusudur. Bu anlamda Tu ve arkadaşları (2019) tarafından ortaya konulan ürünün kültürel sürdürülebilirlik kriterleri bağlamında ocakların farklı dönemlere göre kıyaslaması resim 9'da görülmektedir.

Görsel 9. Kültürel sürdürülebilirlik kriterleri bağlamında farklı dönemlerdeki ocak değerlendirmeler

Ocakların kültürel inanç ve ahlak unsuru olmaları hususunda Orta Asya göçebe çadır görselinde bulunan ocakların en yüksek sonuca sahip olduğu görülmüştür. Sonucu anket katılımcılarına yapılan ankette bulunan ocak görselindeki çadır ögesi de etkileyebileceği düşünülebilir. Bununla birlikte çadır içerisinde yanan ateş olgusunun kültürel inanç ve ahlak unsuru olarak bilinçaltında bir çağrışım yapması da mümkündür. Bu durum geçmişten gelen ocağı tutmak atasözünü de destekler niteliktedir. Dolayısı ile ocak kavramına toplumumuzda yüklenmiş olan anlamın kültürel sürdürülebilirlik açısından halen yerini korumakta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bilinçaltındaki bu çağrışımın geleneksel Türk evi ve kırsal mimaride, çadırdaki kadar etkili olmadığı anket sonuçlarına bakılarak söylenebilir. Apartman konutlarında ise kültürel inanç ve ahlak unsuru olma bakımından ocakların bir şey ifade etmediği tespit edilmiştir.

Orta Asya göçebe çadırları ve geleneksel Türk evlerinin günümüzde kullanılmayan barınma yapıları olmaları nedeni ile eski şeyleri anımsatmaları olağandır. Bununla birlikte günümüz kırsal mimarisinde kullanılan ocakların eski şeyleri anımsatması kentleşme ve apartmanlaşma sonucu bu ocak sistemlerinin toplumda büyük bir kesim tarafından terk edilerek apartman konutlarındaki ocak sistemlerinin kullanılmaya başlanması ile açıklanabilir. Geleneksel Türk evlerindeki ocak görsellerinin Orta Asya göçebe çadırlarındaki ocak görsellerine göre eski şeyleri anımsatma oranının daha yüksek çıkması ise göçebe düzendeki ocak ve yaşam biçiminden toplumun çok fazla uzaklaşmış olması ile açıklanabilir. Bu durum kültürel sürdürülebilirlik bağlamında konargöçer yaşam biçiminin artık kültürümüzde yerleşik yaşam biçimine göre daha az yer aldığı da bir göstergesidir.

Geleneksel Türk evlerinin bir yere ait özel adet ya da görsel unsur barındırma oranının Orta Asya göçebe çadırlarına göre daha fazla oluşu; geleneksel Türk evlerine ait mekânların Orta Asya göçebe çadırlarına göre gezip görerek deneyimleme imkânı bakımından daha ulaşılabilir olması ile açıklanabilir. Bu mekânların daha ulaşılabilir olması toplumun bu mekânları daha fazla sahiplenmesini de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte yapılan anket çalışmasıyla toplumun Orta Asya göçebe çadırlarını sahiplenmekten tamamen kopmadığı görülmektedir. Orta Asya göçebe çadırları ve geleneksel Türk evi dışında; kırsal mimariye ait örnek de yine sahiplenmeye bağlı olarak anket katılımcıları tarafından bir yere ait özel adet ya da görsel unsur içerir şeklinde değerlendirilmiştir. Apartman konutlarının ise tüm dünyada standartlaştığı bilinen bir gerçektir. Anket sonuçları da bunu destekler nitelikte çıkmıştır. Geleneksel Türk evlerinde, Orta Asya göçebe çadırlarında ve kırsal mimaride yer alan ocak yapılarını toplumun sahiplenmesinin kültürel sürdürülebilirlik açısından bu tip ocakların yaşatılarak gelecek kuşaklara aktarılması bakımından oldukça olumlu olduğu söylenebilir.

Bir yere ait özel adet ya da diğer görsel unsur bulundurma yönünden Orta Asya göçebe çadırlarının geleneksel Türk evlerinin gerisinde iken geleneksel kültürün ihtişamını hissettirmesi yönünden önüne geçmiş olması; ankete katılanların bilinçaltılarında kökleri ile bağlantılı göçebe çadırlarının ve bu yaşam tarzının tarihi; bir o kadar da ihtişamlı geldiği şeklinde yorumlanabilir. Günümüzde halen kullanılan kırsal mimariye

ait ocak ögesinin de geleneksel açıdan ihtişamlı gelmesi; artık apartman konutları ile standartlaşan ocak yapılarından farklı ve otantik bir yapıyla karşılaşıldığında akla gelen hatıralar olarak yorumlanabilen bir diğer ögedir. Apartman konutlarında bulunan ocakların ise bir yere ait özel adet ya da görsel unsur bulundurmaması nedeniyle geleneksel ihtişama yönelik anket sonucunun da bu sonuca paralellik gösterdiği söylenebilir.

Apartman konutlarında bulunan ocak yapısının en güzel hissettiren ocak yapısı olmasında deneyimleme sonucu en rahat kullanılan modern ocak yapısının olmasının payının büyük olduğu söylenebilir. Apartman konutlarını takip eden Orta Asya göçebe çadırlarında bulunan ocak yapısı ise anket katılımcılarına en uzak ve otantik gelen ocak yapısı olması itibarı ile farklılığı ile ön plana çıktığı düşünülmektedir. Bununla birlikte deneyimlenmeyen fakat görsel açıdan daha ulaşılabilir olan geleneksel Türk evine ait ocak yapısı üçüncü sırayı almış; deneyimlenen bu nedenle de sıradanlığı en fazla olması yanında işlevsel açıdan daha kötü olan kırsal mimariye ait ocak yapısı ise son sırayı almıştır. Bununla birlikte tüm ocak tiplerinin şekillerinin güzel hissettirmesinin de toplum tarafından ocak kavramının anlamsal altyapısından kaynaklandığı düşünülebilir.

Her ne kadar ulaşılabilirlik yönünden kültürel sürdürülebilirlik anlamında Orta Asya göçebe çadırlarından bir kopma yaşanmış olsa da anket katılımcıları tarafından bu yapıların diğer yapılar ile karşılaştırıldığında sembol değeri en yüksek yapılar olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Tüm yapılarda bulunan ocak ve ocakların bulunduğu mekânlara ait görsellerin sembol değerlerinin bulunduğu görülen çalışmada apartman konutlarının sembol değerlerinin bulunması, modernizmin sembolü olarak görülmesi ya da bilinçaltından gelen ocak kavramının toplum tarafından içselleştirilen alt anlamları nedeniyle sembol olarak görülmesi şeklinde düşünülebilir.

Ocakların benzersiz bir yaratıcılığa çok fazla sahip olmadıklarının düşünülmesinde ocak kavramının endüstriyel bir ürün niteliğinde tarihin başından beri insanlar tarafından ısınma ve pişirme eylemleri için kullanılması nedeni ile sıradanlaşmasının payının büyük olduğu ve sıradan bir gereç olarak görüldüğü söylenebilir.

Orta Asya göçebe çadırları, geleneksel Türk evleri ve kırsal mimaride yer alan ocakların moda trendi olmadığı bununla birlikte apartman konutlarında yer alan ocak görselinin moda trendi olarak görüldüğü anket sonuçlarına bakılarak söylenebilir.

Kültürel değerlerden her ne kadar ulaşılabilir olmasa da toplumun kopmamış olmasının bir göstergesi olarak Orta Asya göçebe çadırlarının kültürel değerleri en fazla yansıtan ocak görseline sahip olduğu görülmektedir. Bu ocak yapılarını geleneksel Türk evleri takip ederken kırsal mimariye ait ocak yapısının da her ne kadar şehirleşme günümüzde artmış olsa da halen kültürümüzdeki yerini koruduğu görülmektedir.

Kültürel değerlerden kopmayışın bir diğer göstergesi de katılımcıların Orta Asya göçebe çadırlarının bölgenin tarihini hissettirdiği yönünde vermiş olduğu yanıttır. Anket katılımcılarının Orta Asya göçebe çadırları için bölgenin tarihini hissettirdiği cevabını vermesi bölgenin değil kendi tarihlerini hissettirmesi ile ilgilidir. Bölge tarihi kapsamında ele alınabilecek geleneksel Türk evi ise ikinci sırada kalmakla birlikte bu evlerin de bölge tarihini hissettirdiği görülmektedir. Yakın geçmiş ve günümüze ait kırsal mimariye ait ocak yapıları da bölge tarihini anımsatan bir diğer görsel öge olurken apartman konutları; bölge tarihinin hissedilmediği dolayısı ile kültürel sürdürülebilirliğin sona erdiği yapılar olmuşlardır.

Anket katılımcıları, yakın ya da uzak tarih olarak Orta Asya göçebe çadırı, geleneksel Türk evi ve kırsal mimariye ait ocak yapılarının kültürel eğitim ve öğretim unsuru olduğunu düşünmektedir. Bu düşünce toplum tarafından tarihi unsur ve öğelerin öğrenilmeye değer bulunulduğunu göstermektedir. Kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması için toplumun bu istek ve görüşünün olumlu olduğu söylenebilir.

Tarihi bir olayı anımsatması yönünden ocak yapılarında ulaşılabilirlik tekrar ön plana çıkmaktadır. Geleneksel Türk evleri kırsal mimariye ait ocak görselleri bu nedenle tarihi bir olayı anımsatma bakımından ön plana çıkmıştır. Orta Asya göçebe çadırları tarihi bir olay ile çok fazla bağdaştırılamazken apartman konutları da bağdaştırılamamaktadır.

Sonuç

Çalışma kapsamında Türk toplumunun geçmişten günümüze kültüründe önemli bir unsur olarak ısınma ve pişirme eylemleri için insanlığın ilk çağlardan itibaren kullandığı önemli bir gereç olan ocakların, toplumumuzda geçmişten günümüze geçirmiş olduğu değişimler gruplanarak kültürel sürdürülebilirlik bağlamında incelenmiştir.

Yapılan anket çalışması ile ortaya çıkan bulgular ışığında 12 unsur üzerinden ocakların kültürel

sürdürülebilirliği, Orta Asya göçebe çadırları, geleneksel Türk evi, kırsal mimari ve apartman konutlarında bulunan örnekler üzerinden irdelenmiştir.

Anket çalışması ışığında Orta Asya göçebe çadırlarının günümüzde toplum tarafından halen kültürel inanç ve ahlak unsuru olan, geleneksel kültürün ihtişamını hissettiren, sembolik değeri olan, kültürel değerleri anımsatan, bölgenin ya da toplumun tarihini hissettiren, kültürel eğitim ve öğretim unsuru yapılar olması ile kültürel sürdürülebilirliğini koruduğu görülmektedir. Bununla birlikte eski şeyleri ima etme konusunda, bir yere ait özel adet ya da diğer görsel unsur olmasında, şeklinin güzel hissettirmesi konusunda, benzersiz bir yaratıcılığa sahip olması, moda trendi olması ve tarihi bir olayı anımsatması noktalarında toplum nezdinde kültürel sürdürülebilirliğin devamlılığından söz etmek yanlış olacaktır. Bu alanlarda kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması için bu yapı ve ocakların toplum tarafından deneyimlenmesi ve bu ocak ve çadır yapısının topluma tanıtılması; toplumun bu kültürel öge ile etkileşiminin artırılması gerekmektedir.

Geleneksel Türk evleri ve günümüz kırsal mimarisinde yer alan ocak yapılarının kültürel sürdürülebilirliklerinin devam ettiği görülmektedir. Bununla birlikte bu yapıların kültürel sürdürülebilirliğinin devamlılığı için de tanıtılarak unutulmaması sağlanmalıdır.

Apartman konutlarında yer alan ocak yapıları her ne kadar şekilleri güzel hissettiren ve moda trendi öğeler olsalar da günümüzde endüstrileşen, standart ve tek düze hale gelen konut yapıları içinde yer alan herhangi bir anlam ifade etmeyen endüstriyel ürünlerden öteye geçememektedir. Toplumumuzda artan şehirleşme ile ocak yapılarının kullanımı artmış olsa da ocak yapısının, yaşam şeklinin ve içerdği kültürel değerlerin en azından tanıtılarak gelecek kuşaklara aktarımının sağlanmasının kültürel sürdürülebilirlik açısından önemi büyüktür. Bu nedenle belirtilen kriterler doğrultusunda ocak yapılarının kültürel sürdürülebilirliklerinin tanıtılarak yaygınlaştırılması üzerine çalışmalar yapılması, toplumun bakış açısını değiştirerek farklı dönemlerde kullanılan ocak yapılarının kültürel değerlerinin korunmasına katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

- Arslan, Celil ve Çöteli, Methiye Gül. "Anadolu-Türk Şehri Tarihinde Bayburt Kenti ve Anıtsal (Kamusal) Yapı Mirası", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 3-6 (2015):185-219.
- Baş, Özge ve Arpacıoğlu, Ümit. "Orta Anadolu Köy Evlerinde İç Mekân Tongurlar Köyü Örneği", *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1-1 (2019):58-65.
- Bayram, Ömer Faruk. "Doğu Karadeniz Bölgesinde Geçmişten Günümüze Vernaküler Mimari" Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. (Temmuz 2014).
- Bozkurt, S Gülçin. "19. Yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekân Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi", *Journal Of The Faculty Of Forestry Istanbul University*, 62-2 (2013):37-70.
- Bozkurt, S. Gülçin ve Altınçekiç, Hakan. "Anadolu da Geleneksel Konut ve Avluların Özellikleri ile Tarihsel Gelişiminin Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 63-1 (2013):69-91.
- Bulgan, Gülay ve Göktaş, Pınar. "X, Y ve Z Kuşağı Engellilerinin Turizme Erişebilirliğinin Karşılaştırılması", *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5-1 (2016):24-49.
- Çandarlı Şahin, Aslı. "Türk Çadırı Üzerine", *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 16 (2016):25-39.
- Demirarslan, Deniz. "Eski Bir Bektaşî Yerleşimi: Yörük Köyü'nde Evler ve Odanın Oluşumu", *Turkish Culture & Haci Bektas Veli Research Quarterly*, 58 (2011):69-88.
- Deveci, Abdurrahman. "Ağaç Öy: Türkmen Çadırı", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 200 (2012):109-124.
- Dişli, Gülşen., Orhan, Ş. Büşra ve Duysak, Aynur. "Tarihî Konut Yapılarında İşlevsel Sistemler; Konya-İlgin'da Tarihi Bir Konut Örneği", *Sanat Tarihi Dergisi* 28-2 (2019):407-435.
- Dikmen, Çiğdem Belgin ve Toruk, Ferruh. "Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Gerede (Krateia) Hanlar Bölgesi'nin Değerlendirilmesi", *Türk Bilim Araştırma Vakfı Dergisi* 10-2 (2017):11-26.
- Doğan, Mustafa. "Ekomüze Odaklı Sürdürülebilir Destinasyon ve Gökçeada Üzerine Bir Uygulama" Çanakkale On sekiz mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. (Temmuz 2010).
- Eldem, Sedat Hakkı. *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: İTÜ Mimarlık, 1954.
- Göğebakan, Yüksel. "Karakteristik Bir Değer Olan Geleneksel Türk Evi'nin Oluşumunu Belirleyen Unsurlar ve Bu Evlerin Genel Özellikleri", *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1-1 (2015):41-55.
- Güçhan, Neriman Şahin ve Karakul, Özlem. "Osmanlı Konutunda İnşaat Tekniklerinin Değişimi: Sivrihisar'dan Bir Örnek", *Ahşap Yapılarda Koruma Ve Onarım Sempozyumu* 4, (2016):176-193.
- Köse, Abdullah. "Türkiye'de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri", *Sosyal Bilimler Dergisi*, (2005):158-191.

- Köse, Abdullah. "Balıkesir Çevresinde Geleneksel Kırsal Avlu Peyzajı ve Değişimi", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18 (2007):7-38.
- Küçükerman, Önder. *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*. İstanbul: Euromat Entegre Matbaacılık, 2007.
- Nahya, Z. Nilüfer. "Gaziantep'te Bir Kültürel Mekân Olarak Mutfak", *Folklor/Edebiyat*, 18-69 (2012):9-24.
- Oğuzoğlu, Yazgı. "Türk Mutfak Kültürü Yönünden Günümüz Toplu Konut Mutfaklarının İrdelenmesi", *Maltepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*. (Aralık 2019).
- Önal, Raziye Çiğdem. "Erzurum/İspir İlçesinde Geleneksel Ev Mimarisi", *XX. Uluslararası Ortaçağ Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, (2015).
- Öztürk, Şahabettin. "Günümüze Ulaşamamış Geleneksel Van Evlerinden Selahattin Selçuk Evi", *Amisos*, 5-9 (2020):304-323.
- Özyılmaz, Havva., Aluclu, İclal ve Akın, Can Tuncay. "Mutfak Kültürünün Geleneksel Diyarbakır Evlerine Sosyal ve Mekânsal Yansımaları", *Milli Folklor*, 26-102 (2014):138-153.
- Sezgin, Haluk. "Yöresel Konut Mimarisi ve Türkiye'deki Örnekleri Hakkında", *Tasarım+ Kuram Dergisi*, 4 (2006):1-20.
- Topçu, Hesna. "Rezidans Konutların İç Mekân Özellikleri Üzerine Bir İnceleme: "Eskişehir Örneği"", *Anadolu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*. (Ağustos 2015).
- Tu, Jui-Che, Li-Xia Liu ve Yang Cui. "A study on consumers' preferences for the Palace Museum's cultural and creative products from the perspective of cultural sustainability." *Sustainability*, 11-13 (2019): 3502.
- Ulular, Ayşe Betim. "Konya'da Geleneksel Konutta Mutfak", *Selçuklu üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*. (Eylül 2006).
- URL 1: 2021. <https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/2017/10/yurt-otag-cadr.html> (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2021).
- URL 2: 2021. <https://www.evdekorasyonurunleri.com/repita-hg-ankastre-hazir-mutfak-dolabi> (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2021).
- URL 3: 2021. <https://morgankeefe.com/gallery/walnut-chateau/> (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2021).
- URL 4: 2021. <https://www.architectureartdesigns.com/chesapeake-house-by-kube-architecture-in-washington-dc-usa/amp/> (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2021).
- URL 5: 2021. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 1 Kasım 2021).
- Ustalar Uyan, Özge. "Günümüz Konut Tasarımında Mutfak Mekânının Değişim ve Dönüşümünün İncelenmesi", *İstanbul Kültür Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*. (2018).
- Warner, Jayne. "The Megaron and Apsidal House in Early Bronze Age Western Anatolia: New Evidence from Karataş", *American Journal of Archaeology*, 83-2 (1979):133-147.

CULTURAL SUSTAINABILITY OF THE HEARTH CONCEPT IN TURKISH SHELTERS

Serkan SİPAHİ, İrem Cansu YALÇIN, Cengiz TAVŞAN

ABSTRACT

From the cave to today's residence, in addition to the need for shelter in every place, nutrition has been another important need. While the nutritional needs were met, the concept of the hearth was formed with the discovery of fire and the emergence of the act of cooking. The hearth, which continues to exist in different forms in shelters; It has also had an important place in Turkish culture over time. The cultural sustainability of the concept of the hearth, which can still exist today under different names and places, is a matter of debate. The aim of the study is to examine the spatial and structural changes of the concept of hearth and its cultural sustainability. In this context, a literature review on the use of the concept of hearth in four different periods has been made and its position in the space has been examined. In addition, online and face-to-face surveys were conducted with age groups in three different generations (X, Y and Z generations) in order to evaluate the cultural sustainability of the concept of hearth. The questionnaire form was prepared on a Likert type scale, and the data at the end of the questionnaire were analyzed using the SPSS 23.0 program. While evaluating the data, frequency, percentile distribution and arithmetic mean were used. As a result of the examinations, the change of the concept of the hearth in the Turkish shelters was tried to be revealed, and inferences were made about the cultural sustainability of the hearth.

Keywords: Hearth, Housing, Cultural Sustainability, Traditional Turkish House